

Ortadoğu Selefililiğinin Etkisi ve Avrupa'daki Müslüman Toplulukların Radikalleşmesi

Middle East Salafism's Influence and Radicalization of Muslim Communities in Europe

Juan Jose Escobar STEMMAN

Yazar | Author

Belfer Bilim ve Uluslararası İlişkiler Merkezi'nde 2023-24
Rafael del Pino-İspanya Dışişleri Bakanlığı Üyesi

Rabia Sena Çakır İHSAN

Çeviren | Translated by

Doktora Öğrencisi | PhD Student
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü
Ankara University Faculty of Theology Graduate School of
Social Sciences
Ankara, Türkiye
<https://orcid.org/0009-0004-2794-1385>
rabiasenacakir@gmail.com

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü | Article Type: Çeviri Makale | Translation Article

Başvuru | Submission: 23.10.2024

Kabul | Accept: 17.12.2024

Yayın | Publish: 30.06.2025

DOI: <https://doi.org/10.18403/emakalat.1571730>

Atıf | Cite As

Stemman, Juan Jose Escobar. "Ortadoğu Selefililiğinin Etkisi ve Avrupa'daki Müslüman Toplulukların Radikalleşmesi". çev. Rabia Sena Çakır İhsan. *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları Dergisi* 18/1 (Haziran 2025), 293-304. <https://doi.org/>

Not | Note

Çalışmanın orijinali: Juan Jose Escobar Stemman, "Middle East Salafism's Influence and Radicalization of Muslim Communities in Europe", *Middle East Review of International Affairs*, 10/3 (2006): 1-14.

Değerlendirme: Bu makale iki dış hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeliyle incelendi ve değerlendirildi. Benzerlik taraması yapılarak (Turnitin) intihal içermediği teyit edildi.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Etik Bildirim: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/emakalat/policy>

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Review: This article was reviewed and evaluated by two external reviewers using a double-blind peer review model. It was confirmed that it did not contain plagiarism by performing a similarity scan (Turnitin).

Ethical Statement: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and that all studies used are stated in the bibliography.

Complaints: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/emakalat/policy>

Conflicts of Interest: The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author(s) acknowledge that they received no external funding to support this research.

Copyright & License: Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Öz

Bu makale, Ortadoğu Selefilığının Avrupa'daki Müslüman toplulukları üzerindeki etkilerini ve bu ideolojinin radikalleşme süreçlerindeki rolünü ele almaktadır. Çalışma, Selefilğin bid'at ve tevhit gibi temel kavramlarına ve Suudi Arabistan'ın bu ideolojinin yayılmasındaki rolüne odaklanmaktadır. Ayrıca, Selefilğin reformist ve cihatçı biçimleri arasındaki ayrım, Avrupa'daki radikalleşme bağlamında inceleme konusu edilmiştir. Avrupa'da Selefi grupların sosyal ağlar, dini eğitim ve gayriresmî yapılarına dikkat çekilmiş; bu yapıların, bağımsız radikal kollarının oluşumundaki etkisi açıklanmıştır. Çalışma, Avrupa'daki Selefi grupların radikalleşme sürecinde kaynağını hangi temel faktörlerden aldığını, radikal Selefi düşüncenin özellikle kendisini toplum tarafından dışlanmış hisseden gençler üzerindeki etkilerini ve bu düşüncenin radikal terör grupları için nasıl bir zemin oluşturduğunu değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Selefilik, Radikalleşme, Cihatçılık, Avrupa'da İslam, Terörizm.

Abstract

This article examines the influence of Middle Eastern Salafism on Muslim communities in Europe and the role of this ideology in radicalisation processes. The study focuses on the core concepts of Salafism, such as bid'a and tawhîd, and the role of Saudi Arabia in the dissemination of this ideology. Additionally, the distinction between reformist and jihadist forms of Salafism is explored in the context of radicalisation in Europe. Attention is drawn to the social networks, religious education, and informal structures of Salafi groups in Europe, and the impact of these structures on the emergence of independent radical branches is explained. The study evaluates the fundamental factors driving the radicalization process of Salafi groups in Europe, the influence of radical Salafi thought on young people who feel marginalised by society, and how this ideology provides a foundation for radical terrorist groups.

Keywords: Salafism, Radicalization, Jihadism, Islam in Europe, Terrorism.

Giriş¹

Bu makale, Madrid (Mart 2004) ve Londra (Temmuz 2005) bombalamalarını da içeren terör saldırılarının ardındaki Selefi ideolojiyi incelemektedir. Aynı zamanda bu tarz saldırıların, Avrupa'daki Müslüman topluluklarının bir kısmı içerisindeki radikalleşme sürecindeki rolünü tartışmaktadır.

Mart 2004'teki Madrid ve Temmuz 2005'teki Londra terör saldırıları Avrupa'nın uluslararası cihatçılar için artık lojistik üssü ya da bir sığınak değil savaş alanı haline geldiğini göstermiştir. Cihat ideolojisi, özellikle radikal dini liderler tarafından yürütülen tebliğ çalışmaları, Avrupa'da bağımsız terör saldırıları gerçekleştirebilecek grupların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu tür saldırıların arkasında nasıl bir ideoloji yatmaktadır? Avrupa'daki Müslüman toplulukların radikalleşme sürecindeki rol nedir?

Metot Olarak Selefilik

Cihatçı ideoloji bugün genel olarak Selefilik olarak bilinmekte olup uzun yıllar boyunca çeşitli ve çok farklı hareketleri tanımlamaya hizmet etmiş muğlak bir kavrama dayanmaktadır. Bu kavram *önce gelen* manasına gelen selef kelimesinden türetilmiştir. Terim anlamı olarak ise Peygamber'in ashabı olan ilk dini önderlerin, Selef-i Sâlih'in takipçilerini tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu grup Müslümanların ilk üç neslini kapsamaktadır.² Selefilik öğretilerini direkt olarak Peygamberden aldıklarını iddia ettikleri için dinin gerçek manasına kendilerinin sahip olduğuna inanmaktadırlar. Onlar, yüzyıllardır devam eden dini pratiklerin getirdiği kirliliği ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Dinin orijinal kaynaklarına dayanmayan yorumlar ise Müslümanları Allah'ın yolundan kaydıran tahrifatlar olarak görülmektedir. Selefilik, dini gerçeklik arayışına yardımcı olması için metot (menhec) geliştirmişlerdir. Bu menhec, Kur'an, sünnet ve ilk Müslümanların örnekliğine dayalı olarak dinin doğru yorumunu tespit etmeye yönelik bir metodolojidir.

Bu yöntem bir dizi temel mefhuma dayanır; bunların başında *tevhid* ya da Tanrı'nın tekliği, biricikliği inancı gelir.³ Selefi ideolojisindeki bir diğer önemli kavram da *bid'attir* ki bu inançta herhangi bir yeniliği ifade etmektedir. Selefilik, Kur'an ve sünnet İslam'ın gerçek doğasını ortaya koyduğu için her türlü yeniliğin Allah'a giden yolda bir tahrifat olduğunu ve bu sebeple

¹ Çeviri ile ilgili önemli hususlar şunlardır: Çeviride yer alan özet tarafımızca yazılmıştır. Ayrıca yazar çalışmasına kaynakça oluşturmadığından okuyucuya kolaylık olması açısından kaynakça oluşturulmuştur. Dipnotta zaman zaman "Çeviren notu" olarak belirtilen yerler ilgili cümleyi açıklayıcı veya tercih ettiğimiz çevirinin gerekçelerinin izahı sadedinde bilgi notları olup tamamen çevirmene aittir.

² Quintan Wiktorowicz, *The Management of Islamic Activism: Salafis, the Muslim Brotherhood and State Power in Jordan* (New York: State University of New York Press, 2012).

³ Wiktorowicz, *The Management of Islamic Activism*.

reddedilmesi gerektiğini savunmaktadırlar.⁴ Selefler ayrıca hadis ilmine de büyük önem vermekte olup kendilerini *Hadis Ehli* (*Ehl-i Hadis*) olarak adlandırmaktadırlar. Onlar için hadisler, Kur'an'a göre dinî bilgi ve yol göstericiliğin en önemli kaynağıdır ve İslam'ın ilk tebliğ edildiği dönemde nasıl tatbik edildiğine dair en iyi örneği sunmaktadır. Bu nedenle birçok Selefi âlimin, sahih olmayanları eleyerek Peygamber geleneğinin kesin versiyonunu gösterebilmek için kendilerini hadis ilmine adanmış olduğu bilinmektedir. Son olarak, Selefler Müslümanların ayrı ekollere bölünmesinin kabul edilemez olduğunu düşünmektedir. Zira onlara göre yalnızca tek bir doğru yorum veya görüş olabilmektedir. Müslüman toplumunun yaşadığı temel sorunlardan biri tam da bu körü körüne bağlılık ya da belirli bir ekolü taklit etmektir. Bu nedenle Selefler, hakikatin fakihler tarafından yazılan metinlerde değil, Kur'an ve hadis gibi kaynaklarda bulunması gerektiği konusunda ısrar ederler.

Kısaca Selefilik, dinî hakikati aramak için bir yol ve yöntem, İslam'ı Peygamber tarafından bildirildiği şekliyle uygulama arzusu olarak tanımlanmaktadır. Selefi düşünce, bid'at ve şirkten kaçınma, tevhit ilkesine sıkı sıkıya bağlılık ve farklı mezhepler arasındaki farklılıkları aşma arzusunun yanı sıra İslam'ın orijinal kaynaklarındaki dinî hakikat arayışına dayanmaktadır.⁵

Terminoloji Belirsizliği

19. yüzyıl sonu Selefleri ile Avrupa'daki saldırıların arkasındaki teröristler arasındaki bağlantı karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu belirsizlik, Selefilik isminin farklı sosyolojik ve tarihsel gerçeklikleri kapsamasından kaynaklanmaktadır. Başlangıçta Selefi hareket, on dokuzuncu yüzyılın sonlarında Batı'nın kaydettiği ilerlemeden etkilenen Cemaleddin Afgânî ve Muhammed Abdüh gibi yazarlar tarafından başlatılan Müslüman düşüncesinin rönesansı projesinin bir parçasını oluşturmaktaydı. Söz konusu proje, Peygamberin ashabının uygulamalarına geri dönme isteğini modernleşme ve aklın İslam'a tatbiki ile açıkça uzlaştırmaya çalışmıştır.⁶ Bu hareket, Suudi Arabistan'da İbn Abdülvehhâb'ın öğretilerini benimseyen azınlık bir fırka ile beraber var olmuş ve nihayetinde bugün bildiğimiz şekliyle Selefilik kavramını miras almıştır. Çoğu Arap ülkesinde Afgânî ve Abdüh'nun reformist Selefiligi, protektora döneminde⁷ geleneksel okullardan mezun olan din adamları ile Avrupa üniversitelerinde eğitim görmüş genç milliyetçileri birbirine bağladıktan sonra nihayetinde milliyetçi hareket içinde erimiştir. Bu noktada Fas merkezli İstiklal Partisi'nin kurucusu Allâl el-Fâsi'nin de bir Selefi olduğunu hatırlatmak gerekir. Bağımsızlığın ardından Selefilik, yerini milliyetçilik ve sosyalizmin hâkim olduğu siyasi eylemlere bırakmak zorunda kalmıştır. Siyaset arenasından çekilen Selefler, çabalarını özel okullar aracılığıyla eğitime ya da bazı durumlarda -Fas'ta olduğu gibi- II. Hasan tarafından desteklenen muhafazakâr İslam'a hizmet etmek için yargıya hâkim olmaya odaklanmışlardır.

1960'lar ve 1970'ler boyunca Selefilik, Arap ülkelerinin çoğunda en iyi ihtimalle marjinal ve büyük oranda yerel bir varlığa sahip olmuştur. Kur'an'ın harfi harfine okunmasına dayanan ve dinî nasların yorumlanmasında aklın her türlü kullanımını dışlayan Hanbeli Okulu'na benzer çizgide bir apolitik pietizm⁸ formu hâline gelmiştir. Selefilik kavramı bir kez daha, İbn Teymiyye

⁴ Kur'an veya sünnet'te herhangi bir delili bulunmayan bir uygulama bid'at olarak kabul edilir. Örneğin Selefler günde beş vakitten fazla namaz kılan Müslümanları kınamaktadır çünkü bu uygulama Peygamber tarafından onaylanmamıştır. Ürdün'ün önde gelen Seleflerinden Muhammed Ebû Şakra, Cezayir'deki İslami aşırıcılık hakkındaki görüşleriyle ilgili bir soruya cevaben hem bu terimin hem de "köktendinciliğin" Kur'an'da geçmediği için bid'at olduğunu söylemiştir. Bid'at kavramı aynı zamanda yabancı kültür ve gelenekleri reddetmek için de kullanılmaktadır. Bunun yerine, Peygamber döneminde gerçekleştirilen uygulamalar savunulmaktadır.

⁵ Selefler kurtuluşun kendi yollarını takip etmekle elde edileceğine inanırlar. Kendilerini Kur'an'da geçen ve Peygamber'in ashabını tanımlamak için kullandığı "yardım edilen grup" (Tâifetu'l Mansura) veya "kurtarılmış mezhep" (Fırka-i Nâciye) olarak adlandıırırlar. Vefatından sonra ümmetin farklı fırkalara bölüneceğini öngören Peygamber, takipçilerine sünnet ve Kur'an'dan rehberlik aramalarını söylemiştir. Selefler, İslam'ın bu iki kaynağına yoğunlaşmanın kıyamet gününde Allah'ın korumasını garanti altına almanın en iyi yolu olduğuna inanırlar.

⁶ Bk. Mohammed Tozy, "El islamismo de Marruecos frente al reto del salafismo", *Afkar-Ideas*, 1 (Aralık 2003): 63-67.

⁷ Çeviren notu: Birinci Dünya Savaşı sonrasında, Fransa ve İngiltere'nin Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki bazı Arap ülkeleri üzerinde uyguladığı manda veya koruyuculuk yönetimi (1918-1940).

⁸ Çeviren notu: 17. yüzyılda Almanya'da ortaya çıkan dindarlığın yenilenmesini ve reformunu amaçlayan Protestan dinî akımıdır. Bu hareket, biçimsel ve kurumsal din anlayışından uzaklaşarak, bireysel dindarlık ve samimi bir iman deneyimi talep eder.

ve İbn Abdülvehhâb'ın da aralarında bulunduğu kişiler tarafından savunulan püriten⁹ reformizmle ilişkilendirilmiştir. Bu süreç boyunca öğretiler büyük ölçüde Suudi Arabistan'da üretilmiş, İbn Üseymin, Nâsiruddin Elbânî,¹⁰ Ali Hassan el-Halabî ve Suudi Arabistan Baş Müftüsü İbn Bâz gibi yazarlar modern Selefilığın ideolojik temellerini atmış ve içeriğini Vehhâbilığın kurucusu tarafından öne sürülen fikirlerle daha uyumlu hâle getirmişlerdir.

Selefi hareket, Suudi Arabistan'ın Vehhâbilığı yayma hedeflerinden faydalanmış ve Selefilığın ilerlemesi ülkedeki olaylarla yakından ilişkili hâle gelmiştir. Selefi okulları ve yayınları finanse etmek, Vehhâbilığa çok benzer katı bir İslam tasavvuru sunmak Vehhâbi hareketin kendine özgü bakış açısını teşvik etmenin en iyi yolu hâline gelirken yanı sıra Selefi şeyhlerin¹¹ etkisini arttırmış ve Arap dünyasındaki İslamcı hareketlerin çoğunda Selefi düşünceyi beslemiştir.¹²

Pietizm (Katı Din Reformu) ve Cihat Arasında Selefilik

Her ne kadar bazı yazarlar Selefilığı 1980'lerde İslamcı radikalleşmenin tezahürleri olarak ortaya çıkan ve kurulu düzene karşı cihat çağrısında bulunan *Tekfir ve Hicret* gibi cemaatlerle ilişkilendirse de genel düşünce 1990'lı yıllardan önce Selefilığın esasen farklı Arap rejimlerine tehdit oluşturmayan pietist ve apolitik bir hareket olduğu yönündedir. Bu durum Suudi Arabistan'dan alınan geniş desteği ve hatta bazı rejimlerin daha siyasi İslamcı hareketlere karşı Selefi muhafazakarlığı kullanmasını açıklamaktadır. Selefi yöntem, bireysel davranışları değiştirerek toplumu değiştirmeyi savunmaktadır. Toplumu düzeltmek ve doğru yola getirmek için bireylerin İslam'a dönmeye ikna edilmesi gerekmektedir. Değişim, eğitim ve hadis ilmi yoluyla gerçekleştirilmelidir. Siyasi düzeyde Selefiler yalnızca Allah'ın egemenliğini kabul etmekte, ulus-devlet kavramını reddetmekte ve ümmetin ya da uluslarüstü siyasi dinî topluluğun önemini vurgulamaktadır. Buna rağmen Selefiler kendilerini devrimci olarak değil, inancın koruyucuları olarak görmektedirler.

1990'lar reformist ya da akademik Selefilik (İlmî Selefilik) ile savaşçı ya da cihatçı Selefilik (Cihâdi Selefilik) arasında net bir ayrımın ortaya çıkışına tanıklık etmiştir. Bölünmenin kaynağı ise Körfez Savaşı olarak görülmektedir. Suudi Arabistan, Irak'ın Kuveyt'i işgaline ABD askerlerini topraklarına çekerek karşılık vermiştir. Bu karar ülkedeki kırılgan iç dengeyi sona erdirirken, aynı zamanda Suudi İslamcılığının en önemli mezhebinin (el-Ahva el-İslamiyye)¹³ radikalleşmesine de yardımcı olmuştur. En önemli temsilcileri Selman el-Avde ve Sefer el-Havali vaazlarında sadece liberal entelektüelleri veya dinî kurumları değil, aynı zamanda devleti ve kurumlarını da hedef almıştır.¹⁴

⁹ Çeviren notu: 16. ve 17. yüzyıllarda İngiltere'de ortaya çıkan bir Protestan hareketidir. Püritenler, Katolik unsurlardan arındırılmış saf ve katı bir Hristiyanlık uygulamasını savunmuşlardır. Kavram, dini öğretileri ve uygulamaları "saflaştırma" hedeflerini ifade eder.

¹⁰ Arnavut kökenli Suriyeli âlim (1914-99), Orta Doğu'da Selefilığın mevcut yorumunun yayılmasında kilit bir rol oynadı. Suudi Arabistan'da eğitim gördü ve 1950'lerin sonuna kadar Medine Üniversitesi'nde ders verdi. Suudi ulemasıyla bazı ritüel konularında yaşadığı anlaşmazlıklar onu ülkeden ayrılmaya ve okulunu kurduğu Suriye'ye taşınmaya zorladı. Suriye rejiminin 1979'da İslamcılara yönelik baskısı onu Ürdün'de sürgüne zorladı ve burada Selefi ideolojiyi destekleyerek yeni nesil Selefi şeyhler üzerindeki ana etkilerden biri hâline geldi. Bk. International Crisis Group, *Suudi Arabistan Arka Plan Bilgisi: İslamcılar Kimdir?* (21 Eylül 2004), 5, Erişim: 5 Kasım 2024, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/saudi-arabia/saudi-arabia-background-who-are-islamists>

¹¹ Tozy, *El Islamismo Marroquí Frente al Reto del Salafismo*.

¹² Arap dünyasındaki birçok ılımlı İslamcı hareketin Selefi düşünceye yakın kesimleri bulunmaktadır. Ürdün'deki Müslüman Kardeşler buna örnek olarak gösterilebilir, burada en muhafazakâr kesim, Selefi ideolojiden ciddi şekilde etkilenen aktivistler tarafından yönetilmektedir. Cezayir'deki FIS, ana liderlerinden biri olan Ali Belhadj'ın Selefi mezhebinin temsil ettiği ve kendisinin de Mekke merkezli Cezayirli bir Selefi şeyhi olan Ebû Bekir El-Cezairi'den büyük ölçüde etkilendiği tipik bir örnektir. Belhadj'ın etkisi altındaki FIS, Vehhâbi yorumlarına benzer şekilde çok titiz davranmayı ve temel kutsal naslara geri dönmeyi savunuyordu. Bk. Gilles Kepel, *Fitna: Guerre au Coeur de l'Islam* (Paris: Gallimard, 2004), 307.

¹³ Çeviren notu: "el-Ahva el-İslamiyye" ifadesinde geçen "Ahva" kelimesi bir yazım hatasıdır. Doğru ifade "El Sahva el-İslamiyye" şeklindedir. Bu terim, "İslami Uyanış" anlamına gelir ve özellikle 1980'ler ve 1990'larda Suudi Arabistan'da etkili olan Selefi kökenli İslamcı hareketi tanımlar.

¹⁴ El-Avde ve El-Havali, Suudi İslamcılarının radikalleşmesinin başlıca öncüleri ve 1993 yılında Suudi monarşisine karşı ana muhalefet hareketi hâline gelen Meşru Hakları Savunma Komitesi'nin (CDLR) kurulmasının arkasındaki kişiler olarak düşünülmektedir. Merkezi Londra'da yer alan bu hareketin liderleri uluslararası cihatçılarla temaslarda bulunmuşlardır. Her iki isim de 1994 yılında Suudi yetkililer tarafından tutuklanmış ve eski fikirlerinden vazgeçmelerinin ardından 1999 yılında serbest bırakılmışlardır. Ancak Salman el-Avde'nin adı 11 Mart bombalamalarına ilişkin soruşturmalarda ortaya çıkmıştır. Madrid saldırılarının ana şüphelilerinden biri olan ve İtalyan polisi tarafından tutuklanan Mısırlı

O zamana kadar apolitik pietizmle meşgul olan bazı Selefî âlimler radikalleşmiştir. İnanmayanlara karşı mücadele dinî bir zorunluluk ve bu mezhebin ana motifi hâline gelmiştir. Tekfir kavramı Selefiler arasında başlıca çatışma kaynağı hâline gelmiş ve Arap dünyası genelinde hareket içerisinde bir çatlağa sebebiyet vermiştir.

Reformist Selefiler, bütün tekfir uygulamalarının açık ve kanıtlanmış bir şiddet eylemini gerektirdiğini düşünmektedir. Onlar, Müslüman liderlerin inançsız ilan edilemeyeceğini, çünkü Müslüman olmaktan çıktıklarını kanıtlayan açık bir delil bulunmadığını ileri sürmektedirler. Netice itibariyle, Arap rejimlerine karşı cihada izin verilmemektedir. En radikal Selefiler ise cihat yorumlarını İbn Teymiyye'nin¹⁵ yazılarına dayandırmakta ve hükümetlerin İslam hukukuna aykırı eylemlerinin onları kâfir ilan etmek için delil olarak kabul edilebileceğini düşünmektedirler. Bu sayede tekfir, silahlı mücadele yoluyla herhangi bir rejime karşı çıkmak için kullanılabilecek bir araç hâline gelmektedir.

Bu yeni yaklaşımın başlıca savunucusu, daha çok Ebû Muhammed el-Makdisî olarak bilinen ve 1984 yılında Afganistan'da bulunduğu sırada Vehhâbi geleneğine dayalı cihat doktrininin ana hatlarını çizdiği *İbrahim'in İnancı (Millet-i İbrahim)* adlı bir kitap yayınlayan Ürdünlü İslam el-Birgivi olarak kabul edilmektedir. Artık radikal Selefilik, aşırı tutucu Vehhâbilik ile birleşmiştir. Suudi İslamcılığının en radikal çevreleriyle bağlantıları olan Makdisî, 1991 yılında *Suudi Devletin Kâfirlığının Kanıtı* adlı bir kitap yayınlamış ve bu kitap Arap Yarımadasında geniş çapta dağıtılmıştır. 1992 yılında Peşaver'den ayrılarak Ürdün'e gitmiş, 1996 yılında Ürdün makamları tarafından gözaltına alınıp İsrail ile Ürdün arasındaki barış anlaşmasının görüşmecilerini öldürmeyi planlamakla suçlanana kadar *Bey'at el-İmam* adlı Selefî örgütün başkanlığını yürütmüştür. Onun çalışmaları 1990'larda Suudi Arabistan'da cihadî Selefî ideolojiye sahip fikir adamlarını etkilemiştir.¹⁶

Selefiliğin evrimine paralel olarak cihatçı ideoloji Afganistan'da giderek zemin kazanmış ve sonunda Selefilikle birleşmiştir. Bu örgütün baş savunucusu, 1984 yılında Afganistan'da Sovyetlere karşı savaşmak üzere Arapları silah altına almak için *Mekteb el-Kudemâtı* kuran Abdullah Azzâm olmuştur. Azzâm, Usame bin Ladin üzerinde belirleyici bir etki yaratmıştır. *Müslümanların Temel Yükümlülüğü İslam Topraklarını Savunmaktır* adlı eserinde Azzâm, cihadın tüm Müslümanlar için ahlaki bir yükümlülük olduğunu ve inancın altıncı şartı olduğunu yazmış, destansı ve mistik bir dil kullanarak, katı Selefiliğe ve şehitlik çağrılarına dayanan bir dünya vizyonu ortaya koyarak Haçlıların ve Siyonistlerin eylemlerinin bir sonucu olarak ümmetin maruz kaldığı daimi zillet hâlini vurgulamıştır. Onun çalışmaları 1990'ların cihatçı radikalleşme üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur.¹⁷

Cihadî Selefilik, aralarında bazılarının göre El-Kaide'nin manevi babası olan Ebû Katâde'nin de bulunduğu Avrupa merkezli çeşitli ideologlar sayesinde bugünkü hâlini almıştır. Ebû Katâde, *el-Cihâd ve'l-İctihâd* adlı eserinde üç temel fikri kullanarak bu radikal mezhebin temellerini atmıştır. Buna göre, İslam Devleti'ni kurmanın ve Allah'ın egemenliğini tesis etmenin

Rabel Osman Ahmed, polis tarafından ele geçirilen bir telefon konuşmasında İspanya'da kalışının el-Avde tarafından finanse edildiğini söylemişti. Bk. International Crisis Group, *Suudi Arabistan Arka Plan Bilgisi: İslamcılar Kimdir?*, 5.

¹⁵ İbn Teymiyye'nin Haçlı ve Moğol istilaları döneminde yaşamış olması, cihat konusundaki teorilerini şekillendiren bir faktör olmuştur. Moğollar Darû'l-İslam'ı istila ettiklerinde sonunda İslam'ı kabul etmişlerdi. Onlara karşı savaşın bir cihat mı yoksa iki Müslüman taraf arasında gerçekleşen bir savaş olarak mı görülmesi gerektiği konusunda şüpheler ortaya çıkmıştı. İbn Teymiyye, Moğollar hakkındaki fetvasında onların İslam'ın beş şartını yerine getirdiklerini kabul etmişti. Ancak bu onları doğrudan Müslüman yapmaya yetmiyordu. Genel görüş, Şeriat'a göre Müslüman oldukları yönündeydi. Ancak İbn Teymiyye yeni bir değerlendirme kriteri getirdi: Beş şarta ister uysunlar ister uymasınlar, eğer bir kişi Şeriat'ın emirlerinden birini yerine getirmezse, Müslüman olmaktan çıkar ve bu sebeple kâfir ilan edilebilir.

¹⁶ Bunların arasında Nasir el-Fahd, Hamûd el-Şuaybî, Ali el-Hudayr ve Suudi Arabistan'daki başlıca El-Kaide liderlerinden biri olan Suud el-Uteybî bulunmaktadır. Bu Selefî yapılanma, 2003'ten bu yana ülkedeki Batı çıkarlarına yönelik saldırılardan büyük ölçüde sorumludur. Bk. International Crisis Group, *Suudi Arabistan Arka Plan Bilgisi: İslamcılar Kimdir?*

¹⁷ Azzâm, Afganistan savaşında bulunan askerleri Arap dünyasının her yerinde faaliyet gösterebilecek hareketli bir saldırı gücü olarak görüyordu. Çalışmaları ("Tekfir ve Hicret" ya da Mısır'daki "İslâmî Cihat" gibi örgütlere ilham veren) Kutub'un siyasi ve ideolojik radikalleşmenin ötesine geçmekte, zulme karşı uluslararası ve pan-İslamist bir cihadın parçası olarak şiddetin dinî bir gereklilik olduğu radikal bir dünyanın inşası çağrısında bulunmaktadır. Azzâm, Endülüs'ü cihat yoluyla geri alınacak Müslüman toprakları arasına dahil eden ilk yazarlardan biriydi. Gustavo de Aristegui, *El Islamismo Contra el Islam* (Barcelona: Ediciones B, 2004); Jason Burke, *Al Qaeda* (London: Tauris, 2003), 72.

tek yolu savaştır; vaaz vermek ya da siyasete katılmak başta olmak üzere diğer tüm yollar bunun dışında kabul edilmiştir. Cihadın dinî bir zorunluluk olduğunu düşünüp bunu yaparken önceliğin uzaktaki düşmana (Batı'ya) değil, en yakındaki düşmana (Arap rejimlerine) verilmesi gerektiği fikrini savunmuştur. Bu fikirler 1990'ların sonlarına kadar Cezayir'deki Selefi Vaaz ve Savaş Grubu gibi örgütlerin ilkelerini oluşturmuştur.¹⁸

Cihâdî Selefilığın küresel ölçekte yaygınlaşması ve cihatçı ideolojiyle kaynaşması Usame Bin Ladin döneminde daha da pekişmiştir. Onun, Batı'ya savaş ilan etmesi -1998'de *Yahudiler ve Haçlılara Karşı Cihat için Dünya İslami Cephesi*'nin kurulmasıyla desteklenen- başlangıçta El-Kaide'ye lojistik destek sağlamak için kurulmuş olan (örneğin Faslı Silahlı İslamcı Grup) ve kökende toplumu arındırmayı ve cezalandırmayı amaçlayan grupların şimdi gözlerini Batı'ya çevirmelerine neden olmuştur. Mücadele artık en yakındaki düşmanla sınırlı kalmamış, daha uzaktaki düşmanları da kapsar hâle gelmiştir. Cihadî Selefilik, Afgan tecrübesinden doğan cihadı küreselleştirme rolünü üstlenerek yeni radikal İslamcılığın temel ideolojisi şekline bürünmüştür.

Gayriresmî Ağlar ve Selefi Aktiviteler

Selefilığın Müslüman cemaatlerin radikalleşmesi sürecinde oynadığı rolü ve bu sürecin Avrupa'da nasıl işlediğini anlamak için öncelikle Arap dünyasındaki bir akım olarak özelliklerini incelemek gerekmektedir. Diğer resmî örgütlerin aksine Selefilığın hiyerarşik yapılardan yoksun olduğu bilinmektedir. Selefi ağ yapısı ademi merkezîyetçi ve parçalıdır. Farklı gruplar, hadis ilmi konusunda farklı derecelerde bilgi sahibi olan ancak birbirleriyle bağları olması gerekmeyen şeyhler ya da alimler tarafından yönetilmektedir. Şeyhler arasında bir rekabet unsuru da bulunmaktadır; her biri kendi selef ya da doğru yola dair yorumunun en doğrusu olduğunu savunmaktadır. En önemli alimler, talebeler içerisinde önemli bir desteğe sahiptir ve öğrenciler dinî konulardaki engin bilgileri nedeniyle şeyhlerini sık sık başkalarına tavsiye etmektedirler. Selefi ağ yapısında sadece Selefi toplumu tarafından tanınan farklı şeyhlerin itibarına dayanan gayriresmî bir hiyerarşi mevcut bulunmaktadır. Şeyhlerin çoğalmasa, açıkça tanımlanmış bir liderlik olmadığı anlamına gelmektedir. Dinî bilgiye sahip herkesin bir grubun liderliği konusunda hak iddiasında bulunabildiği bu ademi merkezîyetçi ve hücreli yapı, Avrupa'da daha yüksek bir otoriteden doğrudan emir almaya ihtiyaç duymadan kendi intihar eylemlerini yapmaya hazır gruplar veya özerk hücreler yaratmanın ne kadar kolay olduğunu açıklamaktadır.

Selefi aktivizmi, yüzyıllar boyunca İslami bilginin aktarılmasını sağlayan ve ortak bir Müslüman kimliği yaratmada son derece etkili olduğu kanıtlanmış olan gayriresmî ağlar üzerinden hareket etmektedir. Bu kişiler, kişisel ilişkiler ve paylaşılan inançlarla oluşturulan sosyal ağlarda harekete geçmektedirler. Ürdünlü Selefiler arasında yapılan anketler, Selefilığa geçişlerde arkadaşların ve sosyal çevrenin çok önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.¹⁹ Selefi harekete dahil olma süreci doğrudan İslam üzerine yapılan sohbetler sırasında gerçekleştirilmektedir. Dindar Müslümanlar, İslam'ın hayatlarında önemli bir rol oynadığı arkadaş çevreleriyle sosyalleşmektedirler. Din, bu tür çevrelerde tekrarlanan bir temadır. Selefilik gündelik etkileşim yoluyla kendi bakış açılarının doğruluğuna ikna olana kadar dinî görüşlerini arkadaşlarına anlatmaktadır. Birçok durumda, tüm arkadaş grupları aynı derslere, konuşmalara ve fikirlere maruz kaldıkları için Selefilığa geçmektedir. Arkadaşlık ve dinî ağların karışımı, Avrupa'daki Selefi grupların hâla temel özelliklerinden biri olan yüksek derecede bir grup dayanışması yaratmakta ve bu ağın batı ülkelerindeki istihbarat ve güvenlik servislerinin yakın incelemesinden kurtulmasına olanak sağlamaktadır.

Arap dünyasındaki Selefi harekete dahil olan yeni katılımcıların ve takipçilerin çoğu diğer İslamcı hareketlerden gelmektedir. Bu hareketler camilerde, derslerde ve dinî toplantılarda etkileşim içerisinde bulunmaktadır. Bu tür temasların ve kendi dindarlıklarının bir sonucu olarak, İslami hareket olarak kabul ettikleri Selefi düşünceye olumlu yaklaşmaktadırlar. Selefilığa giriş süreci için iki grup baz alınmaktadır. Bunlardan ilki, 1927 yılında Hindistan'da

¹⁸ Ebû Katâde ile Londra'da ikamet eden diğer Selefi din adamları da reformist Selefilığın radikalleşmesinde önemli rol oynamıştır. Bunların içinde halifelığın hızlı bir şekilde geri getirilmesini ve tüm Avrupa'nın İslam'ı kabul etmesini destekleyen el-Muhâcirün örgütünün lideri Şeyh Ömer Bekri ve çok sayıda İngiliz ve Avrupalı Müslümanın Afganistan'a gönderilmesinden sorumlu olan ve Avrupa'daki Özgürlük Partisi'nin (Hizbu't -Tahrir) öncülerinden olan Ebû Hamza el-Misri sayılabilir. Bk. Rohan Gunaratna, *Inside Al Qaeda* (London: C. Hurst, 2002), 117.

¹⁹ Quintan Wiktorowicz, *The Management of Islamic Activism*, 133.

Muhammed İlyas tarafından Müslüman toplumu *yeniden İslamlaştırmak* amacıyla kurulan bir misyoner hareketi olan Tebliğ Cemaati'dir. Her ne kadar grup siyasetten ve sosyal konulardan uzak durma eğiliminde olsa da sosyal açıdan en sıkı takipçileri Selefi hareket için potansiyel eleman özelliği taşımaktadır. İkinci grup ise Müslüman Kardeşler'dir (İhvan-ı Müslimin). Daha önce İhvan üyesi olan Selefi alimler bulunmaktadır. Benzer şekilde, Selefilige yakın potansiyel elemanlar Müslüman Kardeşler'in en muhafazakâr ve zaman zaman da en radikal kesimleri olma eğilimini göstermektedir.²⁰ Bu eğilim Avrupa'da da görülmekle birlikte, deneyimler göstermektedir ki Selefilik hiçbir dinî geçmişi olmayan insanları da cezbetmektedir.

Bu hareket, Selefi inançlarını yaymak için gayriresmî ağlara özgü bir dizi mekanizma (kişisel etkileşim, camilerdeki faaliyetler, seminerler ve konferanslar) kullanmaktadır. Örgütlenme eskiden öncelikle camilerde verilen din dersleri yoluyla sağlanmaktaydı. Aynı zamanda sıkı polis kontrolleri ve baskı, derslerin gözetimin çok daha zor olduğu özel evlere taşınmasına sebebiyet verdi. Bunların yanı sıra yayınlar da Selefi fikirlerin yayılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Selefi alimler üretken yayıncılardır ve yazıları Müslüman dünyasında geniş ölçüde dağıtılmaktadır. Kaset kayıtları ve internet, Selefi alimlerin derslerinin ve vaazlarının yeniden yayımlanmasını kolaylaştırarak takipçileri zaman ve mekân içinde birbirine bağlamakta ve böylece toplumu daha büyük bir birlik duygusuna yönlendirmektedir. Avrupalı bir Selefinin, Şeyh Ebû Katâde'nin vaazını internet üzerinden canlı olarak dinleyebilmesi, ulusal sınırları aşan ve Selefilere ortak bir dinî söylem aracılığıyla birleştiren güçlü bir muhayyel cemaat duygusu yaratmaktadır.

Avrupa'da Selefilik

Avrupa İslam'ında Selefilik nispeten yeni bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. 1980'lerde, sosyalleşme ve İslam'a aşırı sıkı bağlılık gibi işlevler Tebliğ Cemaati tarafından yerine getirilmiştir. Bu cemaat, kutsal değerlere aykırı toplumlardan uzaklaşmayı ve takipçilerinin dalaletle sapmış bir topluluğu ıslah etmek için ihtiyaç sahibi bölgeleri ziyaret etmesini de kapsayan son derece zorlu bir geleneksel dinî öğretiyi benimsemiştir. Tebliğ'in Avrupa'daki iktisamlı günleri 1970'lerin ortalarından 1990'ların başına kadar sürmüş ve bu dönemde memnuniyetsiz kitleleri (Avrupa toplumlarına kültürel erişimi olmayan göçmen işçiler) hedef almıştır. Ancak Selefilik, Avrupa'da eğitim görmüş ve daha entelektüel bir yaklaşım arayan genç Müslümanların olgunlaşmasına uyum sağlayamadı; bu hareket, onlara bu yaklaşımı sunmaktan acizdi. Sonuç olarak, Selefilik hâlâ bir azınlık hareketi olarak varlığını sürdürmesine ve kollarından birinin Fransız Müslüman İnanç Konseyi'nin (CFCM) bir üyesi olmasına rağmen, Avrupalı Müslüman senaryosunda artık merkezi bir rol üstlenmemektedir.²¹

Selefilerin Avrupa'ya, özellikle de başka yerlere kıyasla daha sağlam bir şekilde yerleştikleri Fransa'ya gelişleri Cezayir'de İslami Selamet Cephesi'nin (FIS) ortaya çıkışıyla aynı döneme denk gelmektedir. İslami Selamet Cephesi Selefilüğünün siyasi eyleme dönüştürmenin imkânsız olduğu Fransa'da, bu akım Fransız toplumunun alışkanlık ve geleneklerinden kopuşla karakterize edilen, özünde dinî bir yaklaşım benimsenmesine yol açmıştır. Akımın etkisi Cezayir diasporası sayesinde tüm Avrupa'ya yayılmıştır. İslami Selamet Cephesi, kutsal kitaplara ve bunların katı yorumlarına odaklanması nedeniyle, Tebliğ'in kasıtlı olarak kültür dışı propagandasıyla yetişen genç neslin taleplerini karşılamada daha başarılı olduğunu kanıtlamıştır.

Reformistler ve cihatçı Selefiler arasındaki bölünme Avrupa'da da tekrarlanmıştır. Reformist Selefilik, büyük şehirlerin kenar mahallelerindeki işsiz gençler arasında rağbet görmüştür. Bu durum büyük ölçüde, Suudi Arabistan'dan önemli destek almış ve hâlen de almakta olan Selefi imamların bazı Avrupa camilerinde yürüttükleri tebliğ çalışmaları sayesinde olmuştur. Suudi Arabistan'ın her yıl genç Avrupalılara, Medine'de²² bulunan Ümmü'l-Kurâ Üniversitesi'nde

²⁰ Ürdün, diğer Arap ülkelerinde de görülen bu eğilimin en iyi örneğidir. Muhammed Rifat ve Meşhur Hasan Selam gibi İhvan'ın önde gelen âlimleri, takipçilerini de yanlarına alarak kendilerini sadece hadis ilmine adanmak için örgütten ayrıldılar. Bununla birlikte, bazı Selefiler İhvan'ın amaçlarını sürdürmek için İhvan'da kalmaya devam etmektedir. Bunlar örgüt içindeki sertlik yanlıları olma eğilimindedir.

²¹ Bir hareket olarak önemi biraz azalmış olmasına rağmen Tebliğ hâlâ Avrupa'da Selefi ideolojisine erişim yoludur. Guantanamo'da tutulan tek İspanyol vatandaşı olan Abdurraman Hâmid, kendisini Afganistan'a gitmeye ikna eden Selefi devşiriciler tarafından örgüte alınmadan önce örgütün bir üyesiydi. Bk. Kepel, *Fitna*, 307.

²² Çeviren notu: Ümmü'l Kurâ Üniversitesi, Suudi Arabistan'ın Mekke şehrinde bulunan bir devlet üniversitesidir.

eğitim görmeleri için verdiği burslar sayesinde takipçilerin sayısı artmaya devam etmektedir. Ayrıca, Dünya Müslüman Birliği (Râbita) tarafından yönetilen İslami merkezler, büyük oranda Selefilığa çok yakın ve çok katı bir İslam biçimini vaaz eden din adamlarının elinde görülmektedir. Şiddete karşı olmalarına rağmen, kutsal değerlere sahip olmayan Avrupa ile tam bir kültürel kopuş öngören bir İslam biçimini vaaz etmektedirler. İnterneti, tamamen apolitik olduğunu iddia eden, bir dizi sosyal mesele hakkında tanınmış Suudi Selefi şeyhlerle sık sık istişarelerde bulunulan web siteleriyle doldurmuşlardır. Fransa'nın yanı sıra Belçika, Hollanda, Danimarka ve İsveç'te de Selefilik ilkelerini benimseyen büyük topluluklar bulunmaktadır. Prensipte güvenlik sorunu teşkil etmeseler de ilkeleri ve kutsal kitaplara yaptıkları atıflar Cihadi Selefilikle örtüşmekte ve bu nedenle militanların bir gruptan diğerine geçişi zor değildir.

Cihadi Selefilik Avrupa'da 1990'ların ortalarında Cezayirli silahlı gruplar aracılığıyla ortaya çıkmıştır. Bunların çoğuna El-Kaide'nin sızmış olması, küresel cihatçılık ile Selefilğin bu biçimi arasındaki kademeli yakınlaşmayı göstermektedir. Bunun en yakın öncüsü Cezayir'deki Silahlı İslami Grup'tur ve bu grubun Avrupa kanadı -Hâlid Kelkal yönetiminde- 1995 ve 1996 yıllarında Fransa'da birçok saldırı gerçekleştirmiştir. Örgütün Avrupa'daki temsilcisi olan haftalık yayın organı *el-Ensar*'ın genel yayın yönetmeni, daha sonra Cihadi Selefilğin önde gelen isimlerinden biri olacak olan Ebû Katâde olarak bilinmektedir. Grubun yapısı Fransa'da baskı altına girdiğinde örgütün hücreleri Belçika, İtalya, Almanya, İsviçre ve İspanya arasında paylaştırılmıştır.²³

Silahlı İslami Grup lideri Cemal Zîtûnî'nin 1996'da ölümü, Zîtûnî yönetimindeki Silahlı İslami Grup'un Cezayir'de sivillere karşı yürüttüğü acımasız saldırı kampanyasına karşı çıkan Usame bin Ladin'in emriyle grup içinde bir bölünmeye neden olmuştur. El-Kaide lideri Ladin'in, Selefi Vaaz ve Savaş Grubu'nun kurulmasına destek vererek o zamana kadar Avrupa'daki Silahlı İslami Grup ağının lideri olan Hasan Hattâb ile doğrudan bağlar kurmuştur. Ağustos 1998'de Hattâb'ın takipçileri Selefi Vaaz ve Savaş Grubu'na katılmış ve böylece bu örgüt sadece Cezayir'deki ana terörist grup değil, aynı zamanda Avrupa'daki Silahlı İslami Grup ağlarını devralan El-Kaide bağlantılı ana grup hâline gelmiştir.²⁴

1998 yılı, Mağrib ülkelerinde radikal Selefi eğilimli bir dizi grubun oluşması açısından da önemli bir yıl olmuştur. Bu grupların Avrupa kolları, Avrupa'nın güvenliğine yönelik başlıca tehditlerden biri hâline gelmiştir. İzlenecek stratejileri belirleyen El-Kaide ağı tarafından da desteklenen Fas İslami Savaşçılar Grubu, Tunus Savaşçılar Grubu ve Libya İslami Savaşçılar Grubu gibi örgütler El-Kaide'ye lojistik destek sağlamak üzere kurulmuştur. Bu gruplar Selefi din adamlarının etrafında gelişmiş ve elemanları da İslamcı hareketlerin geleneksel beslenme alanları olan popüler şehirlerden ya da sanayi bölgelerinden değil, büyük şehirlerin dışındaki kenar mahallelerden seçilmiştir. Bu yeni İslamcı nesil toplumdan tamamen dışlanmış ve herhangi bir ulusal aidiyet duygusundan yoksun olan kimselerden oluşmuştur. Onlar, kenar mahallelerin bütünleşmemiş nüfusu ile toplumun geri kalanı arasındaki uçurumun ürünüdür. Aynı bağımsız gruplar hâlinde örgütlenerek birleşik bir liderlikten yoksun ve cihat bayrağı altında suç ve zorbalığa sürüklenen kimselerdir.²⁵

Mağrib ülkelerindeki yeni Selefi gruplar birtakım ortak özelliği paylaşmaktadırlar: İsimlerindeki cihat kelimesini bırakıp bunun yerine *savaş (qital)* kelimesini kullanmakta olup onların diğer Mağrib ülkelerindeki emsalleriyle yakın bağları bulunmaktadır ki bu da Avrupa'da oluşturulan çeşitli kollarındaki Mağrib vatandaşlarının varlığını açıklamaktadır. Aynı zamanda Avrupa'daki Müslüman topluluklar arasında etkilerini genişletmek için Afganistan'dan gelen eski savaşçıları kullanmıştır. Başlangıçta El-Kaide'ye lojistik destek sağlamak için kurulmuş

²³ İspanyol polisi Nisan 1997'de Valensiya'da GIA (Cezayir'deki Silahlı İslami Cemaati) üyesi olduğundan şüphelenilen on bir kişiyi tutukladı ve bu kişiler daha sonra yedi yıl hapse mahkûm edildi. Bunlar arasında Madrid'de 11 Mart saldırılarını gerçekleştiren grubun lideri olduğuna inanılan ve şehrin Leganés semtindeki bir apartman dairesinde grubun diğer üyeleriyle birlikte kendini infilak ettiren Allekema Lamari de vardı.

²⁴ Bk. Gunaratna, *Inside Al Qaeda*, 124. Yazar, Hattâb ve Bin Ladin arasındaki temaslara rağmen, GSPC'nin El-Kaide ile ilişkilendirilmekten kaçınmak ve böylece Avrupa'daki eylemleri için daha fazla alana sahip olmak amacıyla Haçlılara ve Yahudilere karşı cihat için İslami Cephe'nin tüzüğünü imzalamadığını belirtmektedir. Yıllar sonra GSPC, El-Kaide ile olan bağlantılarını kabul etti ve örgütün Sahra altı Afrika'ya nüfuz etmesine öncülük etti.

²⁵ Selma Balaala, "Misère et Jihad au Maroc", *Le Monde Diplomatique* (Kasım 2004), Erişim: 5 Kasım 2024, <https://theorie.monde-diplomatique.fr/2004/11/BELAALA/11654>

olsalar da 11 Eylül saldırıları ve Mağrib ülkelerinde artan baskılar bu grupların önceliklerini yeniden tanımlamalarına ve uluslararası cihat sahnesinde bağımsız oyuncular hâline gelmelerine yol açmıştır. Bu, Kazablanka ve Madrid'deki saldırıların arka planıdır.

Radikalleşmeden Eleman Toplamaya

Selefi cemaate katılıma eşlik eden radikalleşme göz önüne alındığında, Selefilikten terörist militanlığa geçiş süreci nispeten kolay olmaktadır. Terörizmin desteklenmesi veya meşrulaştırılması, ev sahibi toplumlarda uyumun reddedilmesi, Avrupa'da bir İslam Devleti kurulması, Selefiligi değerler sistemi ve davranış modeli olarak benimseyenler tarafından paylaşılan fikirlerin tümüdür. Daha aşırı pozisyonlara geçiş, dinle ilgisi olmayan ancak yine de terörist ağlar tarafından ustaca kullanılan bazı faktörlerle açıklanmaktadır. Bu faktörler arasında, demokrasi söyleminde bulunan ancak ümmete yönelik baskılara müsamaha gösteren Batı dış politikasındaki çifte standart algısı da yer almaktadır. Aşırılıkçı propaganda Filistin, Çeçenistan ve Irak'taki bölgesel çatışmaları Müslümanlara karşı yürütülen küresel kampanyanın örnekleri olarak istismar etmektedir.

Benzer şekilde, dünyadaki Müslümanların durumuyla ilgili güçsüzlük hissi ve bu tür hayal kırıklıkları için çıkış yollarının belirsiz olması, terörizme geçiş için argüman hâline gelmektedir. Buna katkı sağlayan diğer etkenler arasında 11 Eylül saldırılarının ardından Avrupa toplumunda ve medyasında yaygın İslamofobi algısı ve terörle mücadele yasalarının Müslümanlara karşı kötüye kullanıldığı izlenimi yer almaktadır. Radikalleşme süreci, anti-entegrasyon eğilimlerinin ortaya çıkması ve ev sahibi toplumdan uzaklaşma arzusuyla başlar. Ev sahibi topluma karşı düşmanlık, liberal demokrasinin ilke ve kurumlarının reddedilmesi ve şiddet içeren tutumların giderek daha fazla benimsenmesi ile devam etmekte olup tüm bunlar bireyleri, örgüte eleman toplamaya çalışanlar için potansiyel bir hedef hâline getirmektedir.

Radikalleşme sürecinin son aşaması eleman toplamadır: Elemanın cihada katılmaya teşvik edildiği, kademeli bir manipölasyon ve izleme süreci. Süreç, askerlerin mücahit olmalarını sağlamak için askeri ve ideolojik eğitim aldıkları bir askeri eğitim kampında sona ermektedir. Bugün, son yıllarda Avrupa'da yaşayan birçok mücahidin, sözde *bölgesel cihada* katıldığı konusunda kimse ihtilaf etmemektedir: Bosna, Çeçenya, Afganistan, Keşmir ve şimdi de Irak.

Militanlaşma sürecini yönetenlerin neredeyse tamamı bölgesel cihat çatışmalarında askeri tecrübeye sahip kimselerden oluşmaktadır. Bu kişiler çoğunlukla Afganistan'da sıkı bir askeri ve dini-ideolojik eğitimden geçmiş ve El-Kaide ağıyla bir şekilde bağlantılara sahip olan bireyler olarak bilinmektedir. Onlar hayranlık, saygı ve liderlik duygusu uyandırabilen kimseler olup ayrıca dini öğretiler alanında da belli bir birikime sahip olma eğilimi göstermektedir. Yöneticilere görevlerinde kolaylık sağlamak için *gözcüler* yardım etmekte ve bu kişiler genellikle kıdemli mücahit olan yöneticilere terörist militanlığa adım atmaya hazır olduklarını düşündükleri kişiler hakkında bilgi vermektedirler. Gruba yeni dahil olanlar Kur'an hakkında çok az bilgiye sahiptir ve bu nedenle yöneticilerin, İslam dininin ABD, İsrail ve genel olarak yozlaşmış Batı tarafından düşman tehdidi altında olduğu gibi mesajlarını ve telkinlerini dini içerikle maskeleyerek kolay olmaktadır.

Yöneticiler özellikle üç risk grubunu hedef almaktadır. Birinci nesil Müslümanlar: Bu grup, göçün yeni bir olgu olduğu Avrupa ülkelerindeki aktivistlerin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Madrid saldırılarıyla ilgili soruşturmanın da gösterdiği gibi, bu grupta ev sahibi toplumla bütünleşmiş göçmenlerin yanı sıra bütünleşmemiş ve geçimini sağlamak için suça yönelmiş olanlar da yer almaktadır. Dolayısıyla, Avrupa'daki Mağrib kökenli İslamcı ağlarla Mağribi göçmenler tarafından işlenen yaygın suçlar arasındaki yakın bağlar kanıtlanmaktadır. Yaygın suçluların radikal İslamcılığa yönelmesi, her iki ağın birlikte harekete geçmesine katkıda bulunmaktadır. Militan kazanma sürecinin mutlaka camilerde gerçekleşmesi gerekmemektedir. Hapishaneler, mülteci merkezleri ve muhtaç göçmenler için barınma yerleri de genç Müslümanları terörist militanlara dönüştürmeye yönelik faaliyetlerin yürütüldüğü mekânlardır.

İkinci ya da üçüncü kuşak göçmenler: Bu grup, Müslüman göçünün birkaç on yıldır var olduğu Avrupa ülkelerinde militanlaşanların büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Kimlik sorunları bu gençleri cihat yoluna yönlendirmekte ve burada kendilerine katılım sürecinde rehberlik eden İslamcı mücahitler tarafından sunulan saygıyı, kardeşliği ve yeni bir kimliği bulmaktadırlar. Onlar kendilerini iyi ve kötü arasındaki savaşın bir parçası olarak hissetmektedirler. Gruba eleman toplama sürecini yöneten kişiler onlara doğru yönde rehberlik ederken varoluşsal kaygılarını da ele almaktadır. Bu kuşakların yaşadığı kimlik bunalımı,

toplumun geri kalanı tarafından dışlandıkları algısı ile daha da derinleşmekte, bu da kendilerini doğru bir şekilde entegre olmayı başaramamış *yabancı bir organizma* olarak görmelerine neden olmaktadır. Bu gibi durumlarda, Selefi liderlerin kontrolündeki camiler (Hamburg'da el-Kuds, Londra'da Finsbury Park, Paris'te Chatenay-Malabry ya da Brüksel'de el-Tevfik), toplumun dışında kalan gençleri cezbeden ana katılım noktaları hâline gelmektedir. Aynı zamanda öğrencilerin ve gençlerin örgüte dahil olması, giderek yükselen bir akım hâline gelerek üniversitelerde gerçekleştirilmektedir.

Son olarak eleman toplayıcıların hedef aldığı üçüncü grup mühtedilerdir:²⁶ Sayıları daha az olmasına rağmen Müslüman topluluklar içindeki önemleri açısından bu grup eleman sayısı bakımından daha hızlı büyümektedir. Bazıları -genellikle liderler- orta sınıf kökenlidir ve Müslümanlara katılırlar çünkü Müslümanların *sisteme karşı savaşılan tek grup* olduğunu düşünürler. 1980'lerde olsalardı, radikal sol hareketlere katılacaklardı. Ancak bugün İslam'a geçiş, Avrupalı isyancılar için bir amaç edinme seçeneklerinden biri hâline gelmiştir. ABD'nin Tâlibân'a karşı sürdürdüğü saldırı sırasında Afganistan'da tutuklanan Hristiyan kökenli Amerikalı John Walter Lindt, Aralık 2001'de ABD'ye uçarken ayakta bombayla yakalanan İngiliz Richard Reid ya da Mayıs 2002'de Chicago havaalanında tutuklanan ve El-Kaide'ye radyoaktif bomba yapımında yardımcı olmak üzere bilgi aktarmakla suçlanan José Padilla olayları, din değiştirenlerin nasıl radikalleşebildiklerine dair iyi birer örnek teşkil etmektedir.²⁷

Eleman toplama süreci iki önemli olayla desteklenir. İlk olarak, eleman, dindar bir Müslüman olarak geleceğe bir tanıklık sunar ve düşmana karşı savaşta şehit olarak ölme arzusunu beyan eder. İkinci olarak ise, kendisini cihada hazırlamak için askeri ve ideolojik bir eğitim sürecine başlamaktadır. 2001'den önce bu tür eğitimler Afganistan ya da Pakistan'da²⁸ yapılırken, o tarihten bu yana daha seçici bir şekilde Avrupa'da ve son zamanlarda da çok sayıda genç Avrupalı Müslüman için güçlü bir çekim merkezi hâline gelen Irak'ta organize edilmektedir. Tâlibân rejiminin çöküşünün örgüte asker olarak katılım süreci üzerinde önemli sonuçları olmuştur. Madrid ve Londra saldırılarının da gösterdiği gibi, eylemci profili değişmiş görünmektedir. Afganistan'da bir geçiş ya da süre yaşanmadan, sıradan hayatlar süren göçmenler (bazıları toplumla tamamen bütünleşmişti) kasaplıktan, santral operatörlüğünden veya emlakçılıktan, terörist bir katliam gerçekleştiren aktivistlere dönüştüler.

Selefi düşünceye sahip olanları terörist olmaya sevk eden radikalleşme sürecinde camiler önemini kaybederken evlerde verilen din dersleri, gezici radikal eleman toplayıcıların ziyaretleri ve internet radikalleşme ve eleman kazanma sürecinde önem kazanmaktadır. Bu durumun şu anda karşı karşıya olduğumuz tehdidin gerçek niteliği hakkında düşünmemizi sağlaması gerekmektedir. Radikal ideologların Avrupa'ya giriş-çıkışlarını engellemek ya da onları tutuklamak, genç ve haklarından mahrum bırakılmış insanların cihatçı ideoloji ile irtibata geçmeleri hâlinde ortaya çıkabilecek olan şiddet eylemlerini engellemek için yeterli görünmemektedir.

Sonuç

Selefilik her şeyden önce dinî gerçekliğin araştırılması için bir yöntem ve İslam'ı Peygamber tarafından bildirildiği şekliyle uygulama arzusuna verilen isim olarak tanımlanabilmektedir. Vehhâbîliğe çok yakın olan ve kendine ait özellikleri bulunan İslam görüşünün genişlemesine yardımcı olan Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerinden aldığı destek vasıtasıyla etkisi Arap dünyasına ve Avrupa'ya yayılan dinî bir yöntem olarak değerlendirilebilmektedir. Selefilik etkisi giderek artmakta ve Müslüman Kardeşler'in bazı kolları da dahil olmak üzere birçok İslamcı hareketi başarılı bir şekilde etkisi altına almaktadır. Selefilik, Avrupa'da kimlik bunalımları yaşayan, Avrupa vatandaşlığını reddeden ve kültürel yabancılaşmalarını, gelenek mirasından soyutlanmış ve bütün toplumlara uyarlanabilir evrensel bir İslam anlayışının benimsenmesini gerekçelendirmek için kullanan genç Müslüman nesiller için güçlü bir mıknaş haline gelmektedir. Selefilik ilkesel olarak apolitik ve şiddete karşı olmasına rağmen Avrupa ile kültürel kırılma çağrısı yapan bir İslam anlayışı vazetmektedir. Dahası, ilkeleri ve

²⁶ Çeviren notu: İslam literatüründe "İslam'a sonradan giren kişi" veya "hidayete ermiş kişi" anlamında kullanılır.

²⁷ Olivier Roy, "Al Qaeda, Label ou Organisation", *Le Monde Diplomatique* (Eylül 2004), Erişim: 5 Kasım 2024, <https://www.monde-diplomatique.fr/2004/09/ROY/11440>

²⁸ Guantanamo'da tutuklu bulunan İspanyol'un durumunda olduğu gibi. Ceuta'da bir mücahit tarafından örgüte kabul edildikten sonra askeri eğitim almak için Afganistan'a kendi parasıyla gitmiştir.

metinsel referansları Cihadî Selefilik ile uyumludur ve bu durum takipçilerinin, cihatçı üye toplayıcıların tercih ettiği hedefler haline gelmesine sebebiyet vermiştir.

Selefilğin savaşı biçimi aynı zamanda El-Kaide ve Abdullah Azzâm'ın radikal dünya görüşü tarafından desteklenen küresel cihatçılığın da ana ideolojisi haline gelmiştir. Radikal din adamlarının tebliğ çalışmalarıyla desteklenen bu ideoloji, Avrupa'da bağımsız terör saldırıları gerçekleştirme potansiyeline sahip küçük grupların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Avrupa artık uluslararası cihat ideolojisi için sadece bir lojistik merkez değil aynı zamanda terörist eylemler için bir sahne haline gelmiştir. Geçmişte Avrupa'da faaliyet sürdüren İslamcı ağlar, çalışmalarını dünyanın diğer yerlerinde eylem planlayan ağlara lojistik destek sağlamakla sınırlandırırken Afganistan'daki operasyon merkezinin ortadan kaldırılması El-Kaide bağlantılarında bir evrilmeye sebep olmuştur. El-Kaide artık örgütlü bir yapı değil, lokal gruplar tarafından gerçekleştirilen eylemlerle daha da büyük bir etki yaratan bir marka haline gelmiştir. Avrupa, yalnızca Müslüman toplulukların doğru bir şekilde uyumunu sağlamak için tedbirler almayı değil, aynı zamanda Batı'ya karşı küresel savaş ilan etmiş bir ideolojiyle yüzleşmek için kararlı adımlar atılmasını gerektiren uzun soluklu bir durumla karşı karşıya kalmıştır.

Kaynakça | References

- Balaala, Selma. "Misère et Jihad au Maroc". *Le Monde Diplomatique* (Kasım 2004). Erişim: 5 Kasım 2024. <https://theorie.monde-diplomatique.fr/2004/11/BELAALA/11654>
- Burke, Jason. *Al Qaeda*. London: Tauris, 2003.
- De Aristegui, Gustavo. *El Islamismo Contra el Islam*. Barcelona: Ediciones B, 2004.
- Gunaratna, Rohan. *Inside Al Qaeda*. London: C. Hurst, 2002.
- International Crisis Group. *Suudi Arabistan Arka Plan Bilgisi: İslamcılar Kimdir?* (21 Eylül 2004). Erişim: 5 Kasım 2024. <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/saudi-arabia/saudi-arabia-backgrounder-who-are-islamists>
- Kepel, Gilles. *Fitna: Guerre au Coeur de l'islam*. Paris: Gallimard, 2004.
- Roy, Olivier. "Al Qaeda, Label ou Organisation". *Le Monde Diplomatique* (Eylül 2004). Erişim: 5 Kasım 2024. <https://www.monde-diplomatique.fr/2004/09/ROY/11440>
- Tozy, Mohammed. "El Islamismo Marroquí Frente al Reto del Salafismo". *Afkar-Ideas* 1 (Aralık 2003): 63–67.
- Wiktorowicz, Quintan. *The Management of Islamic Activism: Salafis, the Muslim Brotherhood and State Power in Jordan*. New York: State University of New York Press, 2012.

Extended Summary

This study examines the ideology behind radical groups terrorist attacks and comprehensively analyses the role of Salafism in the radicalisation process of Muslim communities in Europe. A historical and sociological methodology is employed to analyse the impact of Salafism on the radicalisation process within these communities. Key concepts of Salafism, such as *tauhid*, *bid'a*, *hadith*, and *takfir*, and their influence on radicalization in Europe are identified using textual and conceptual analysis methods. Specific events, such as the Madrid (2004) and London (2005) terrorist attacks, are discussed as case studies to understand the impact of Salafi ideology in Europe. The socio-cultural dynamics of immigrant communities are also examined, adopting a multidisciplinary research approach throughout the study.

The research focuses on a series of questions concerning the radicalisation process of Muslim communities in Europe and the influence of Salafi ideology in this process. The study emphasises the fundamental concepts and methodology of Salafism, and explores the differences between reformist Salafism and jihadist Salafism. It investigates the factors fueling the radicalisation process of Salafi communities in Europe and why Salafism has become an attractive ideology for young Muslims experiencing identity crises. The study also evaluates how Salafism's informal network structures facilitate radical action and the formation of independent terrorist groups. By examining the links between Salafism and jihadist organizations like al-Qaeda, the research explores the social and cultural dynamics of Salafi communities in Europe.

The findings of the study reveal several insights. Salafism has a significant impact on Muslim communities in Europe, particularly attracting younger generations experiencing identity

crises. Salafism promotes an attitude against cultural integration through its message of cultural rupture, which facilitates a transition to radical ideologies. The study highlights two basic forms of Salafism: Reformist Salafism, an apolitical movement that focuses on aligning individual behavior with Islamic principles, and Jihadist Salafism, a radical approach that provides a basis for terrorist acts. The latter ideology forms the core doctrine of groups like al-Qaeda. Salafi communities, organised through informal networks and decentralised structures, contribute to the ease of radicalisation of individuals.

The study identifies several factors that influence the radicalisation process, including perceived double standards in Western foreign policy, Islamophobia, and social exclusion. These factors particularly affect second- and third-generation immigrants, who face identity crises and integration difficulties that increase their susceptibility to jihadist ideologies. Social spaces such as prisons, mosques, and refugee camps play a crucial role in the radicalisation and recruitment process.

Jihadist Salafism has paved the way for independent terrorist attacks in Europe since the 1990s, primarily carried out by al-Qaeda-affiliated radical groups. The research underlines that Salafi ideology is the ideological foundation of global jihadist organisations like al-Qaeda and accelerates the transformation of Salafi groups in Europe into jihadist recruits.

In conclusion, Salafism has offered an alternative outlet for individuals experiencing identity crises in Europe and has become a vehicle that facilitates the transition to radical ideologies. Salafism is not only a religious sect, but also a tool for social and cultural transformation that has expanded its influence in Europe. Developing a comprehensive policy towards Salafi ideology is a critical necessity to promote social cohesion and prevent radicalisation in European societies.